

Kloosterkerk – 28 mei 2023 – Pinksteren
Handelingen 2,1-13 en Johannes 14,23-27
Cantate 'O ewiges Feuer, o Ursprung der Liebe' (BWV 34)
ds. Rienk Lanooy

Gebed

O God, geef ons
een woord voor ons hart
en een hart voor uw woord
zodat we in beweging komen
en ons leven richting krijgt
laat uw Geest ons leven bespelen
zodat er weer muziek in zit
en wij vrije en vrolijke mensen zijn
vandaag en alle dagen van ons leven...
door Jezus Christus, onze Heer...

Preek

Er was eens... Zo begint menig sprookje. En om in de sfeer van het sprookje te blijven: meer dan eens is de Heilige Geest omschreven als de Assepoester van de Drie-eenheid. Er waren eens... twee zussen, Vader en Zoon, die doorgaans mochten schitteren op het theologisch en liturgische bal, maar de Geest moest altijd thuisblijven. Zij was het ondergeschoven kindje, niet gezien, niet begrepen.

Hoe moet het verder met de derde zus, of blijft ze onbekend en onbemind? Want dat is toch een beetje het lot van de Geest.

Misschien kan de cantate op deze stralende Pinksterdag ons verder helpen of... doet die al evenzeer mee aan de stiefmoederlijke behandeling van de onbemide zuster? Het lijkt er wel enigszins op. Want als u straks de tekst van de cantate meeleest, zult u de Geest niet tegenkomen, althans niet in de woorden waaruit de cantate is opgebouwd. Aan 'Gott' en 'Herr' geen gebrek, maar waar is de Pinkstergeest?

Nu zou u kunnen zeggen: maar het zal de voorganger toch wel bekend zijn dat de cantate van oorsprong geen Pinkstercantate is, maar een huwelijkskantate uit 1726. Zou dat het ontbreken van de Geest niet kunnen verklaren? Bach gebruikte delen uit die huwelijkskantate een jaar later voor het Pinksterfeest in Leipzig. Recycling avant la lettre. Bach was er een meester in. En toch... De huwelijkskantate waarin de Geest niet genoemd werd, moest toch nog wel een beetje aangepast worden wat betreft de tekst en waarom heeft de tekstdichter de Assepoester van de Drie-eenheid geen recht gedaan en de Geest haar plekje gegeven in haar gezongen Pinksteronderkomen?

We zullen het antwoord van de dichter nooit kennen, maar je zou die vraag naar de Geest in de cantate ook anders kunnen stellen: was het eigenlijk wel nodig om de Geest in de cantate in woord en tekst te introduceren of gebeurt hier precies wat het Pinksterfeest zo mooi, spannend maar ook zo ongrijpbaar maakt: hij/zij (zelfs dat laat zich niet vaststellen) is er wel, de Geest, maar niet in het woord, niet in de definitie, niet in de afgrenzing. Ze is er wel, maar dan vooral in de gevolgen van wat ze doet, wat ze teweegbrengt, wat ze veroorzaakt. Hij is er in zijn dynamiek: als de wind die onzichtbaar de molen in beweging zet, als de wortels in de grond die onmerkbaar de boom voorzien van voedsel, als het ongrijpbare vertrouwen dat onze samenleving bijeen houdt, en dat we pas werkelijk missen als het er aan schort, als de wind uit een andere hoek begint te waaien en we zien hoe mensen tegen elkaar worden uitgespeeld, politici worden bedreigd en niet alleen zij, overheden hun burgers wantrouwen, enorme regeldruk in zorg en onderwijs mensen hun zelfstandigheid ontnemt. Vertrouwen is goed, controle is beter, is het adagium, maar het houdt de samenleving niet bijeen. Juist het onzichtbare vertrouwen doet dat.

Precies zo werkt de Geest: als een onzichtbare inspirator en stimulans, als ongrijpbaar vertrouwen, verdekte energie, als verscholen liefde. En misschien wel vooral als het laatste, als verscholen, onnadrukkelijke, maar zo presente liefde. Augustinus noemde de heilige Geest daarom ook wel de Band der Liefde. De Geest is de Vinculum Amoris, de onzichtbare liefdesband die ons mensen bijeen houdt, met al onze eigenheden en eigenaardigheden, met al die verschillen die er zijn; iets is er wat ons samenvoegt, waardoor we de ander herkennen, de naaste kunnen liefhebben als onszelf. Het is immers niet omdat wij zo bijzonder zijn dat we de ander kunnen liefhebben, maar omdat we ander kunnen liefhebben, is de mens zo bijzonder. En dat is een feestje waard, en dat vieren we vandaag op het Pinksterfeest. Dat er een kracht is, die ons met elkaar verbindt, dat een liefdesband ons samenbindt, dat er een Geest is, die de hele boel naar zijn liefdeshand wil zetten en bij ons intrekt, in onze 'heilgen Hütten', zoals de bas het straks zingt.

In het verhaal uit Handelingen is dat wat er ook letterlijk gebeurt. De Geest trekt het huis binnen waar de vrienden van Jezus samenzijn en zet daar de boel in beweging. Zij verbindt zich met de mensen zoals ze daar samenzijn. Ze is er niet alleen voor het succes, maar is zoals de klassieke huwelijksbelofte het zegt: ze is er in goede en kwade dagen, in voor- en tegenspoed, in ziekte en gezondheid. Als gevolg daarvan klinkt er in dat huis opeens andere taal: taal over Gods grote daden, noemt Lukas dat. En dat kan niet anders dan de taal van de liefde zijn geweest, want al die verschillende nationaliteiten die daar samenzijn en vreemden zijn voor elkaar – die vinden elkaar, verstaan elkaar, hechten zich aan elkaar. En nee, niet allemaal begrijpen ze wat er gebeurt. Zo gaat dat met de liefde, die ontstaat niet door je verstand, maar loopt daar doorgaans met een boogje omheen. Ze is er al voordat je het doorhebt, gaat haar ongekende gang voor je er grip op hebt. Niet iedereen begrijpt het en sommigen denken daarom dat er een andere geest aan het werk is, de geest uit de fles, als ze opmerken dat die Galileeërs wel dronken moeten zijn. Goed beschouwd zijn ze dat ook, maar dan van vreugde, van de liefde. Hun harten staan in lichterlaaie, ze zijn vervuld, verguld, vernieuwd met heldenmoed om hun leven in de geest van Jezus voort te zetten.

En zo waait de Geest telkens weer het huis van onze wereld binnen, om ons bij te staan, te troosten waar verdriet is, op te rakelen waar ons levensvuur gedoofd is, te laten staan waar we verlamd zijn, te verwarmen waar we koud geworden zijn. Kunnen we dat dan niet zelf? Ik moet denken aan Arjan Broers, sinds een paar jaar deeltijdpastor van de Dominicus in Amsterdam. In een interview spreekt hij over de cijfers van het Trimbos Instituut waaruit blijkt dat 26 procent van de volwassenen en 44 procent van de jong volwassenen een psychische kwetsbaarheid zegt te hebben. Psychische klachten worden snel medisch bekeken, terwijl mensen het volgens hem nodig hebben te worden “bevestigd en gevoed in hun ziel”. Ze zijn niet ziek, ze zijn niet gek, ze zijn niet alleen, maar wel vaak eenzaam, kwetsbaar, en ze voelen zichzelf als een zoekende ziel die zo vaak in een peilloze leegte kijkt, die maar niet opgevuld kan worden. Als je “zelf zin moet geven aan een bestaan dat anders leeg is – die taak is veel te zwaar!”, vertelt Broers.

En alleen daarom al moet het Pinksteren worden: dat daar ineens die Geest waait, als een eeuwigdurende bijstand, die alles telkens weer in herinnering brengt wat Jezus tegen zijn vrienden gezegd heeft over hoe je ook zonder kramp kunt leven (Johannes 14,26); die uitstraalt *Maak je niet ongerust en verlies de moed niet*. Die een band smeedt tussen jou en de ander, tussen jou en God, tussen God en de ander en daar geen onderscheid in aanbrengt. Die niet vraagt of je eerst kunt uitleggen wie God is, en die die zo mogelijk nog ingewikkelder vraag wie je eigenlijk zelf bent, niet stelt, als voorwaarde voor zijn liefde, maar die zegt: laat mij die liefdeskracht zijn die je leven zin geeft, die je leven richting geeft. Laat mij je keer op keer vertellen dat je niet alleen bent in dit koude en grote heelal, laat mij die ander zijn die je nodig hebt om jezelf te worden. Laat mij dat zegenwoord zijn, waarmee de cantate zo stralend afsluit, dat goede woord dat jou bevestigt en je ziel voedt.

En hoe dat geschiedt, dat laat zich niet verordineren en in protocollen vastleggen. Laat dat nu precies het mooie, spannende en ongrijpbare van het Pinksterfeest zijn dat de Geest zich vrij beweegt en overal kan zijn – in de kunst, in de stilte, in de vreemdeling, in het licht, en vandaag om

te beginnen in de cantate zelf. Want met deze muziek kan het bijna niet anders dan dat de cantate zelf een voertuig is waarop de Geest vandaag je leven binnenwaait, in het feestelijke openingskoor waar de Geest tegelijk vaste eeuwigheidswaarde heeft en bewegelijk is als de vlammen van het vuur. In die schitterende Aria waarin de Geest werkelijk in Bachs ganzenveer moet zijn gekropen, in het stralende slotdeel en de twee recitatieven tussenin. Alles ademt de Geest Gods die zich wil verbinden met ons mensen.

Ja, zo zou je misschien toch van een huwelijkskantate kunnen spreken en was er niet zo heel voor nodig om hem ook met Pinksteren te kunnen laten klinken, misschien wel tot Bachs eigen verrassing.

Er was eens... zo begint ieder sprookje. Vandaag vieren we dat de Assepoester van de Drie-eenheid haar prins vindt: de mens, u, mij, jou, deze wereld. Vandaag vieren we dat Gods Geest zich in de liefde met ons wil verbinden zodat er over ons en over dat eenvoudige én ingewikkelde, dat overvolle en soms zo ijzingwekkend lege, dat schitterende en soms zo schurende leven zal klinken wat in ieder sprookje klinkt: en ze leefden... nog lang en gelukkig.

Gebeden, stil gebed en onze vader

Trouwe God, wij danken u dat wij vandaag zo feestelijk kunnen vieren dat wij de Geest krijgen zodat wij het ook kunnen: leven in de Geest van Jezus die op zijn beurt leefde in de Geest van de wet en de profeten van Israël: warm en nabij door liefde verbindend dienend en helpend.	dat zij los komen van de angst om te vallen in een peilloze diepte maar durven vertrouwen op de vleugels van uw geest die ons dragen.	van deze wereld tegemeet gaan die geen dak boven hun hoofd hebben en geen vertrouwde grond onder de voeten.
Wij bidden voor al die mensen – wie weet wijzelf – die zo druk zijn om de gaten die in hun leven dreigen te vallen te vullen met nog meer afleiding harder werken geld verdienen de vlucht naar voren of naar achteren –	Wij danken u voor de kracht van de muziek omdat ze ons niet vertelt over de verbindende liefde maar het zelf is: geestrijk ademend bemoedigend dat wij er zelf door worden geïnspireerd om zo te leven iedere dag opnieuw.	Wij bidden voor wie verdrietig zijn en eenzaam die het kleine gebaar van de verbindende liefde zoeken Voor wie ziek zijn bidden we en voor wie verdrietig zijn om het verlies van een dierbare... Dat zij hun geliefde opgenomen weten in uw verbindende liefde en zich er zelf door gedragen weten.
	Wij bidden voor al die mensen die het ontbreekt aan licht en liefde: die lijden onder de maar doorgaande oorlogen die bang zijn voor de toekomst die de kinderen	En in stilte zeggen we wat ons zelf zo bezig kan houden... door Jezus Christus, onze Heer hij is het die ons leerde bidden..

Wanneer u vaker inspiratie ontleent aan de preken en gebeden die klinken in de Kloosterkerk, stellen wij u voor om een gift over te maken op NL 29 INGB 0000 0585 71 ten name van Stichting Kloosterkerk.

U steunt ons werk ermee!